

UCHWAŁA

Dnia 16 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie ze skargi dłużnika J. K.
na czynności komornika w sprawie egzekucyjnej
z wniosku wierzyciela P. sp. z o.o. z siedzibą w K.
przeciwko dłużnikowi J. K.
prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym
w B., Km (...),
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 16 lutego 2017 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w O.
postanowieniem z dnia 26 września 2016 r., sygn. akt IX Cz (...),

"Czy wyrażony w art. 386 § 5 k.p.c. wymóg rozpoznania sprawy w innym składzie znajduje zastosowanie w związku z treścią art. 397 § 2 k.p.c. w przypadku uchylenia postanowienia sądu pierwszej instancji rozpoznającego skargę na czynność komornika polegającą na obciążeniu dłużnika kosztami postępowania egzekucyjnego?"

podjął uchwałę:

Przepis art. 386 § 5 k.p.c. nie ma zastosowania także w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia wniesionego na podstawie art. 770 *in fine* k.p.c.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 11 września 2015 r. Sąd Rejonowy w O. uwzględnił skargę dłużniczki J. K. na czynność komornika, kwestionującą obciążenie jej kosztami egzekucyjnymi.

Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w O., uwzględniając zażalenie wierzyciela P., sp. z o.o. w K., uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2016 r. Sąd Rejonowy - orzekający w tym samym składzie, w którym wydał postanowienie z dnia 11 września 2015 r. - ponownie uwzględnił skargę dłużniczki i orzekł o kosztach postępowania zażaleniowego.

Rozpoznając zażalenie wierzyciela, Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniu przytoczonym na wstępie. Podkreślił, że zna i podziela uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06 (OSNC 2007, nr 3, poz. 43) oraz przyłącza się do wytyczonego tą uchwałą kierunku orzecznictwa, jednak ma wątpliwości co do tego, czy specyfika postępowania egzekucyjnego nie przesądza, iż rozstrzygnięcie wydane po rozpoznaniu skargi na czynność komornika dotyczące obciążenia strony kosztami postępowania egzekucyjnego ma charakter merytoryczny, dotyczący istoty sprawy, co nakazywałoby stosowanie art. 386 § 5 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. bez żadnych odstępstw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Występujące w judykaturze wahania i spory dotyczące stosowania art. 386 § 5 k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym zostały usunięte uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06 (OSNC 2007, nr 3, poz. 43), w której przyjęto, że instytucja wyłączenia sędziego z orzekania w sprawie - po uchyleniu orzeczenia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania - dotyczy tylko wyroku i postanowienia co do istoty sprawy. Stanowisko zajęte w tej uchwale zostało - przy aprobachie doktryny - wdrożone w praktyce sądów

powszechnych, które uniknęły zarazem sygnalizowanych przez Sąd Najwyższy wielu nieobliczalnych problemów procesowych i ustrojowo-organizacyjnych.

Podjmując tę uchwałę, Sąd Najwyższy podkreślił - odwołując się m.in. do rodowodu instytucji wyłączenia sędziego z rozpoznania sprawy przy jej ponownym rozpoznawaniu - że zwolnienie sędziego z orzekania w sprawie, w której w formie jurysdykcyjnej wyraził już swój pogląd co do istoty sprawy, służy ugruntowaniu niezawisłości oraz bezstronności w orzekaniu. Sąd Najwyższy zaznaczył jednak, że chodzi o pogląd co do istoty sprawy rozumianej jako jej przedmiot, czyli co do tzw. roszczenia procesowego, a więc żądania (roszczenia materialnoprawnego, uprawnienia, prawa podmiotowego) przedstawionego pod osąd. Chodzi zatem o pogląd sędziego, który rozstrzygał konkretny spór między stronami i zajął określone stanowisko jurysdykcyjne zarówno co do przedstawionych przez strony faktów, jak i w zakresie wykładni prawa mającego zastosowanie w sprawie. Jest więc jasne, że w tym aspekcie nie mają znaczenia poglądy sędziego na towarzyszące sporowi - niejednokrotnie zmieniające się w toku postępowania, powstające lub znikające - kwestie uboczne, formalne lub incydentalne, lecz o uzewnętrznione w wyroku (postanowieniu co do istoty sprawy) stanowisko *in merito*.

Sąd Najwyższy zwrócił także uwagę na różnice między postępowaniem apelacyjnym a postępowaniem zażaleniowym; mimo że mają one charakter merytoryczny, a nie tylko kontrolny, to postępowanie apelacyjne dotyczy zawsze - w granicach apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.) - istoty sprawy jako całości poddanej pod osąd, natomiast postępowanie zażaleniowe obejmuje kwestie formalne, czysto procesowe, występujące w toku postępowania i ważące na jego przebiegu. Wprawdzie w niektórych sytuacjach prawodawca przewiduje zażalenie jako środek od orzeczenia co do istoty sprawy (np. art. 551 § 1, 586¹, 612 § 2, art. 635 § 6, art. 648 § 2 lub art. 1151 § 2 k.p.c.), są to jednak unormowania specyficzne, wyjątkowe, niekiedy reliktowe, niemogące rzutować na ocenę charakteru postępowania zażaleniowego.

Ujednolicenie praktyki sądowej, do którego doszło po wydaniu omawianej uchwały, znajduje wyraz także w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, nigdy nie odstąpił od poglądu wyrażonego w tej uchwale, wielokrotnie natomiast

w różnych sytuacjach powtarzał, że jeżeli przedmiotem kontroli instancyjnej jest kwestia czysto procesowa, to przy jej ponownym rozpoznawaniu - po uchyleniu zakwestionowanego zażaleniem orzeczenia sądu pierwszej instancji - nie dochodzi do zmiany składu przewidzianej w art. 386 § 5 k.p.c. (por. np. uchwała z dnia 26 listopada 2014 r., III CZP 80/14, OSNC 2015, nr 9, poz. 100, wyroki z dnia 19 października 2007 r., V CSK 181/07, OSNC-ZD 2008, nr C, poz. 85, z dnia 23 września 2009 r., III SK 19/09, nie publ., i z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 512/09, nie publ., oraz postanowienia z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 172/12, nie publ., z dnia 20 stycznia 2014 r., II PZ 34/13, nie publ. i z dnia 29 października 2014 r., II PZ 23/14, nie publ.).

Argumenty jurydyczne oraz racje ustrojowe stojące za przedstawionym stanowiskiem zachowują w pełni swą aktualność w odniesieniu do postępowania toczącego się na skutek zażalenia wniesionego na podstawie art. 770 *in fine* k.p.c.

Jest tak przede wszystkim dlatego, że postępowanie egzekucyjne jest ze swej natury postępowaniem niemerytorycznym (nierozpoznawczym), w którym nie podlega badaniu ani zasadność, ani wymagalność egzekwowanego obowiązku (por. np. art. 804 k.p.c.). Sąd jako organ egzekucyjny nie zajmuje w tym postępowaniu jakiegokolwiek stanowiska co do istoty sporu, który został już - pomijając przypadki wyjątkowe (np. art. 333 k.p.c.) - prawomocnie osądzony, nie występują więc jakiegokolwiek powody wypełniające *ratione legis* art. 386 § 5 k.p.c. Wbrew sugestiom Sądu Okręgowego, nie ma żadnego znaczenia także to, że w postępowaniu, o którym mowa, podlega badaniu celowość wszczęcia egzekucji, a więc celowość poniesienia kosztów postępowania egzekucyjnego (art. 770 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 49 ust. 4 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1138). Jest oczywiste, że kontrola celowości prowadzonej egzekucji nadaje orzeczeniu sądu wydanemu w wyniku kontroli postanowienia komornika charakteru merytorycznego, a badanie przez sąd, czy zainicjowanie egzekucji i poniesienie przez wierzyciela jej kosztów było celowe, nie ma żadnego związku ani z istotą sporu - już rozstrzygniętego - ani nawet z istotą sprawy egzekucyjnej, zmierzającej do wykonania obowiązku stwierdzonego w tytule wykonawczym. Podobny mechanizm kontroli celowości wszczęcia postępowania (podjęcia obrony) oraz

poniesienia kosztów występuje w postępowaniu rozpoznawczym, w ramach stosowania art. 98 § 1 k.p.c.; przeprowadzenie tej kontroli nie oznacza, że rozstrzygając o kosztach sąd wydaje orzeczenie merytoryczne, przeciwnie, orzeczenie zachowuje charakter uboczny i pomocniczy, w związku z czym - w razie rozstrzygnięcia o kosztach po uchyleniu postanowienia w wyniku uwzględnienia zażalenia strony i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania - zmiana składu sądu przewidziana w art. 386 § 5 k.p.c. tylko do orzeczenia w tej kwestii nie jest wymagana.

W rozstrzyganym przypadku za procesowym, formalnym charakterem uchylonego orzeczenia przemawia również to, że sąd kontroluje postanowienia komornika na skutek wniesienia skargi na jego czynność, a następnie na skutek zażalenia. W doktrynie ani w judykaturze nie budzi żadnych wątpliwości, że skarga na czynność komornika jest środkiem zaskarżenia służącym kontroli wyłącznie uchybień formalnych, zatem orzeczenie sądu, niezależnie od przedmiotu rozstrzygnięcia, ma w tym postępowaniu zawsze charakter formalny, także wtedy, gdy obejmuje całą sprawę w jej prawnoprocesowym znaczeniu, a więc całą jej „procesową istotę” lub jej znaczną część.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.

jw

r.g.